

ԾԱՆԿԻ վերաբերեալ ամէն գործի
համար գիտել
Առ. Հրատարակիչն
ԳՐԻԳՈՐ Պ. ԳԱՅՍԵՐԵԱՆ
Տնօրէն ԽԱՉԻՆԷԻ ՖԻԼԵՍՈՒՆԻ
եւ Տէր ԱՍԼՐ ԳՐԱՏԱՆ:
Կ. Պոլիս, Պապը—Ալի Դասսէսի,
թիւ 44:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ ԿԱՆՈՒԿ
Պոլսոյ համար տարեկան (52 թիւ) 20
Գաւառաց համար 33 դր.
Ռուսիոյ համար 3.5 ռուպլի
Ուրիշ երկրներու համար 7.5 ֆրանք
Փափաքողներու իրեն յմայլ թերթ մը
կը դրկուի ձրիաբար:
Գաւառներէն դրամի տեղ Օսման-
եան նամակադրոշմ եւս կ'ընդունուի:
Երանուցման տողը 2 դրուէ:

محل اداره سی
استانبوله باب عالی جاده سنده
عصر کتبخانه سی صاحبی، «زغایک»
غزته سی ناشری و «خزینة فنون»
غزته سی مدیری کرقور
—o—
S'adresser à
Krikor B. Kaissérian
Editeur des journaux heb.
«Dzaghik» et «Hazinei-funoun»
proprietaire de la librairie
«Assir»
Bab-Ali, Djaddéssi, N. 44
Constantinople

20 Փարս Ազգային, Գրական եւ Քաղաքական 20 Փարս

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ — Ա. ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 13

ՇԱԲԱԹ

6 0 4 0 0 5 0 0 1 8 9 4

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Այսօր եւ վաղը
Բնախօսութիւն ծովու
բաղանակ
Բաց նամակի մը առ թիւ ԿԱՆԿ
Գաւառացի ստիկերէ
զերդաստան մը
Լեւոնը
Ներուկներ (Գ)
Տղայաց հիւանդութիւն
ները
Ն. Մ. Յ.
Երազիկի լուրերը. — Արեւը դրամաց. — Ազգեր:

ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՎԱՂԸ

Ամերիկացի մեծ կենդանաբանը օր
մը իր մէկ բարեկամին առջեւ բերել
տալով 500 քիլո կշռող ծովային թուռ-
մարմին մը՝ սա տարօրինակ իրադարձութիւ-
նը բացատրեց անոր թէ՛ այդ մեծ զան-
գուածին մէջ միայն եօթը «կրամ» հա-
տատուն մարմին կար, իսկ մնացածը . .
չուր էր:

Միտք չունիմ այս խօսքը իբր ճշմար-
տութիւն մը ներառլ մեր ամենանհատա-
կան եւ ընկերային ձեւերակներուն համար.
սակայն պարագաներ կան, որոնց մէջ
քննողատու թիւը ստիպուած է իբր ա-
ռաջնորդ ճշմարտութեան անողոր ըլլալ
ու չի նայիլ ոչ «աղետաշար»ներու
«խաթր»ին եւ ոչ ալ ռամիկին ընդդիմա-
թեանը:

Այս պարագաներէն մէկը չէ՞ հետեւ-
եալը:

Բարեկամի մը հետ պատահութիւն
կ'ունենանք այցելելու ծանօթ երկսեռ
վարժարան մը, — աւելի մօտէն դիտե-
լու համար այդ միջավայրը — ուր ման-
կութիւնը իրական կեանքի մը կը պատ-
րաստուի: Ինչ որ առաջին անգամ աչքի
կը զարնէ «հին»ին բացակայութիւնն է:
Այլ հան պատուելիներու առանգական ներ-
կայացուցիչը չի կայ իր անհատնում կոկիծ-
ներովը: Ամեն բան նոր է եւ բաւ երեւոյ-
թին՝ յաւատարմ:

Տեսչին հետ քանի մը քաղաքավարա-
կան խօսքեր փոխանակելէ ետքը՝ առիթ
կ'ունենամ աչքս ծրարորէն վրայ դարձը-
նելու, որ իր զեղադրութեամբը սենեա-
կին զարդը կ'աւելցնէ: Գեղեցիկ սեռը
աղեղին վրայ, «գաջնակէ» եւ «ապնա-
գործ»է եւրիշ առաւելութիւն չունի: Ա-
հա աւանդուած ընդհանուր դասերը.
թուարանութիւն, արձեպրա, երկրաչա-
փութիւն (նախնական դասընթացը),
ֆրանսերէն, գրարար (քերականութիւն
եւ թարգմանութիւն), աշխարհարար, քի-
միաբանութիւն, բնագիտութիւն եւ արիշ
չառ երկար «աթիւն»ներ, մանուսանդ-
ալջկանց կողմը բացառելով ըլլալով, ամե-
նէն կարեւորները առողջարանութիւնը եւ
առանին անաեսութիւնը եւ . . .:

Սակայն այս առաջին պատրանքը չէ
որ կը ներկայանայ ամենաւն: Շատանց ի
վեր դիտելինք ատիկա: «Իբր թէ դուն
նոր բա՞ն պար» պիտի հարցնեն ինծի
ծաղարանով այն ամենը, որ ամեն օր ժո-
ղովուրդին նոր բան մը հրապրենք բա-
րի սովորութիւնը ունին: «Մենք արդէն
գիտէինք, բայց ի՞նչ օգուտ մեր խօսքը
փարս չընէր կոր»: Ասիկա ալ բաղնիքը
միշտ անձնապաշտ պատակարգին կը վե-
րաբերին: Հարցնելն ու պատասխանելը
մեզի կը մնայ ուրեմն: Ի՞նչ րնենք:

Սա բանը այսօր իրողութիւն մըն է թէ
մեր թաղային վարժարաններէ ելնող չըր-
ջանաւարանները գրեթէ բոլորովին ան-
յարմար են օրս ան կեանքին: Դպրոցը,
իր արդի վիճակին մէջ, անանց աղիտու-
թեան վրայ ամեն գործի չի հաւանելու
յառակնաւորութիւնն ալ կ'աւելցունէ եւ կ'ու-
նենանք զուտ օգային սերունդ մը անյար-
մար ժամանակին կոչու դրականութեանը:

Մենք մեր միջնակութեան մէջ մուցած
ենք չէ թէ միայն «ոչ միայն հացիւ . . .»ը,
հապա, «ոչ միայն բանիւ . . .»ն ալ եւ չա-
րանակ այդ ուղղութիւնը կը բռնենք մեր
մտաւոր գործերու մասին ալ: Մեր դըպ-
րոցներէն շատերը Լամազիւնը, Գաֆա-
յէլը թարգմանելու չափ ֆրանսերէն կը
սորվեցնեն աշակերտներուն, յաւիտ-
եան մերժելով պարզ նամակագրու-

թիւն մը, որ օրին մէկը հաց չահելու
ճամբայ մը կրնար ըլլալ: Եւ բուն այդ-
պատճառով հիմա նոր պատակարգ մը
գոյութիւն առնել սկսած է մեր մէջ:
Վաճառատանց եւ գրասենեակներու առ-
ջեւ ձեռքերը դարձնելին, բերաննին
բաց սպասողներու պատակարգը, որ օրէ
օր աւելնալու կերպարանքը աւելի: Անոնք
փառած կեանքեր են իրենց այլազանու-
թեանցը մէջ միօրինակ կեանքեր, որ
կրնային փթթիլ եւ խամբեցան . . . դըպ-
րոցին մէջ:

Ինչ մը երէկ էինք, նոյնն ենք այսօր
ալ: Միշտ փայլունին կը վազենք առանց
հոգալու մեր թեւերը որ կ'այրին:

Քաղաքակրթութեան հետ վերջին
ստորինքուն մեր ունեցած չիւսմը ուրիշ
արդիւնք չ'ունեցաւ, միայն անոր չարքը
առնել, փոխեցինք մեր երեսներուն վրան
ու մեր սրտերուն, մեր զգացումներուն
վրան:

Քանի մը ամիս է բան գործ ձգած՝
լրագրութեան մէջ ամուսնական հարցե-
րով կը զբաղինք . . .: Շատ չուա մուցանք
դպրոցի հարցերը, որոնց լուծումին պի-
տի հետեւին միւս բոլոր կնճիւղներուն
պարտումը:

Սեռային խնդիրները յուզելով, կը
թուր թէ մուցանք մտաւորն ու բարոյա-
կանը:

Չէ՛, քիչ մըն ալ դրական պէտք է ըլ-
լանք: Դպրոցի տեսական դիտութիւննե-
րը քիչ մը մեր միջավայրին ու պարա-
դաներուն համեմատ, գործնականին միա-
ցընենք:

Կեանքի ընթացքին մէջ չի վհատելու
համար պէտք եղած սկզբունքները մշա-
կենք բաւ կարելոյն եւ աշխատինք:

Բարի եւ պատուաւոր քաղաքացիներ
պատրաստենք: Այն տաւեն յաւատար-
մները պիտի քիչնան մեր մէջ:

Ասանց հետ միտովն փոխանակ կարգ
մը բարձր ու անպէտ դիտութիւններու,
միջակ այլ հիմնական կրթութիւն մը տա-
լու ենք նորահառ աղջիկներու, «բարե-
խառն»ին ու «չափաւոր»ին ճաշակը ներ-
մուծելով անոնց մէջ՝ սրսիվ միայն պի-

տի կրնանք վախճան մը տալ մեր այս օրուան յոռի մտածումներուն, և աչքերնիս դարցնել ուրիշ աւելի հիմնական ու կարեւոր հարցերու:

Ըստ իս մեղադրելի չէ բնաւ ժողովուրդը, որ իր ուսուցիչներուն յոռի ընթացքը անձամբ կը քննադատէ, ականջ չի կախելով այն մշտնջենի գանդաւաններուն որ կախուած են անոնց շրթունքներէն: Պէտք է հաւատարմաբար ուշադրութիւն տանք վարժապետներուն ու ժողովուրդին իրարու դէմ ունեցած գանդատին և թերեւս պիտի տեսնենք թէ՛ շատ անգամ երկրորդն է որ իրաւունք ունի:

Վարժապետներուն՝ ժողովուրդին պարգեւած խնամակցութեան փոխարէն ժողովուրդին իրաւունքն է հաստատանքը:

Քիչ մը լրջօրէն եթէ խորհինք այդպէս պիտի դանդաղէ՞նք: Եւ այն տեսն «գաղափարային տիրացունք» պիտի չտալու՞նք կոչել զանոնք, որ սովորութիւն ըլլին վերջերս այդ բառը նետել ժողովուրդին ճակատին, որ քրտինքի կաթիլներով կը սնուցանէ իր սիրելի գաղափարը, սիրելագոյն եկեղեցին:

Օրրանի և մանկապարտէզի սերունդը պաշտօնողին տէրերով աւելի երջանիկ կեանք մը կը խնդրէ: «այս օր» էն: Պիտի չարունակե՞նք խամրել զանոնք հին դրութեամբ շինուած փայլուն մեր խամրոցներուն մէջ:

Եւ այն տեսն, որ մը, հիմնական մանկութիւնը իրաւունք չի պիտի ունենայ մտքին մէջ յեղեղելու ամբողջական կենդանարանին այդ խօսքը՝ իր հայրերէն ընդունած կրթութեամբ համար...:

ԻՌԵՎԱՆԻ ՈՐԵՐԵՆԱՆ

ԲՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ծ Ա Ղ Ի Կ Ե Ա Յ

(ՋՈՒԱՐԹԱԽՈՇԱԿԱՆ ԱՐՁԱԿ ՔԵՐՔՈՒԱՄ)

Ա.

ՃԱՄԱԿԱՆ

Ծովը, ծովուն բազմաբնակ, ճամբան, որ կը տանի ծովը, ծովուն բազմաբնակ, անձամբ կը լրջարանն, որուն կապուած հաստատուած յատկապէս կանայի մօտ թերաւ քիչ մը վարդապետութեամբ հանդիսացումներով կը խոյանաւորուի. կոհակն, որ լրջարանին յարապատան տախտակորմին կու գայ գործել իւր անանձնական խուլ բարոյականներն՝ նաւուց քարաղիծ երթեւեկէն ու հարմոյ քրտնահաճ երբուգուլէն ծնած և արծարծուած, լրջարանին գուգահեռական շոգեհաւուց ու շոգեհաւուց սրածայն սղլերն, օձի գաղարուսներով այն արծակի նոյնտորակ երգատաղութիւններն անթեւ երկաթեայ սեւ ծովածահաւուց, որոնք կը բախեն կը կեղեքեն մանր ու փափուկ տկանջներն երանաւէտ լրջուհեաց, արեւն, իգական աւօրեայ գեղեցկութեանց վերեւ մերկ գնդաձեւ այն արու գեղեցկութիւնն յաւիտենական, որ՝ իր ճաճանջերու տիեզերածառալ լուստաւային կեդրոնն:

Իւր անգիտակց վայրայանաց կամ խոյթնուածոց անբարբառ պատասխանը կը վերջնադունի ճերմակ ատամնաշարներու փթթումներով կամ ցցումներով. աւաղը, բոսիկ բաւական ոտքերու տակ խորոված աճեւ ու խորոված աղոյն մանրապատկեալ դողցես օձ, որ աջ ու ձախ կը տարուբերէ կոտորակային իւր կարճուղի սողն, և անբացատրելի ձգողականութեամբ մը կը քաշէ լրջուհին ի ծովայտակ՝ աւաղաթաղի գաղափարն հեշտագին տեսչանքներ ներարկելով զգայազարթ մտոր մարմինէն մէջ մի ծակտիքէն. ջուրը, պաղ առաջ, ու տակաւ գաղջ, ու հոսիկ ապա տաք առոյգ առաջնադարձ, հոսովը քաղցրախորժ, համովը դառնաղի, թեթեւ ի ծայր մատին ու մարմնոյն ընդգէմ թանձրաղին դիմահար. ջուրն՝ ուր պէտք է մտնել՝ այլ ուրիշ հարկ է դուրս ելնել:

Ու՛ ծովէքէն յետոյ՝ հաճոյց զգայութիւնն անբաղաւորելի, որուն պիտի յաջորդէր առողջապաւ եղիւթիւնն՝ եթէ լրջուհին հայեւայ կոտորակի մ'առջեւ հապճեպ իւր յարգուգարդը չընէր անարդակ տախտակայտակին վրայ, տառն ամիս անձկաւ տենչացեալ այն ծովու բազմաբնակ՝ երկեղին կամ յաջորդ առաւօտն նորէն անձկաւ վերադառնալով թեթեւութեամբ՝ դուրս նետուելու անհամբեր: Ու՛ դուրսը՝ փոշին, արեւակէզ աղապուն գետինը, ճամբան որ վերջ չունի, ցանկացապուշ նայուածքներն անզրաղ անցորդներուն՝ որոնք փողոցներուն փոշին կը մանրամասն ակամայ քայլափոխող իրենց ծանրատառն ոտքերուն տակ. ու շուններն, ոչ իրենց չորքոտանի առաջուկը կը տարածեն ու զոյն ամենէն աւելի անցանելի մաւերուն վրայ, ու հետեւակներն աչք գետնադառ քաղիւր կը դատաւարտեն՝ բնի կորսնցուցած մարդերու նման. ու մանաւանդ պարտապարտ անցորդներն՝ որ իրացի հետաքրքրութիւնն յաջորդաբար կը օրէ ու կը ցրէ — անձնանց գերադրականն եւայլ թանուհեաց համար: Ու տան դուռն, որ խոյն չը բացուի միշտ:

Ու, վերջապէս, տան արձակուանի կեանքն, որ անձ պիտի սկսի, որ արեւուն օրական ընթացքին բովանդակ անուղղութեամբն անուղղաբար պիտի շարունակուի՝ հակառակ ծովու բազմաբնակ բերած մարմնոյ պնդաղորութեան և աշխուժութեան՝ անհրաժեշտ աշխատութեամբ, անխորժակ կերակրութեամբ, անհանգիստ կիսորաքնով, անտարբեր այցերով, թոյլօրէն շահագրգիռ ընթերցումներով, տարտամօրէն յուզող գաղանկահարութեամբ, աչքայլուր մատնամուրր սաղնաղործութեամբ, և երեկոյն շուկայէն նոյնածամ նոյնաձեւ վերադարձի ինքնաշարժական ընդունելութեամբ, և ամուսնոց հետ ի միատին խոստումնադերձութեան մ'ունկնդրութեամբ: տախտակ հեղձուկ վրձնապայտին մէջ, — ուր նոյն անհամարձակ դուռ ու գաղար ծառերուն ներքեւ նոյն քառակուսի տախտակներն, ու նոյն մարդամեքենական երթեւեկը սրտակեաց, ու նոյն զէմքերն հատաւատափայ յաւէտ կամ նուազ համակրելի չըլլաց, ու նոյն ձանձրախոտաւոր կերպարանքը բնութեան՝ անցեալ տարուան նոյն օրուան, նոյն իրիւսան:

Եւ այս է՝ կեանքը. այս է ծովուն — ու յաւիտենականութեան ճամբան...:

ԵՂԻԱ ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ԲԱՅ ՆԱՄԱԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒՆ

Անակնկալներ կան, որոնց պայծառ հաւանականութիւններ կը նախորդեն մինչեւ մէկ ատուհան, զիրենք որոշադրող պատճառներուն գոյութիւնն և ուժը երեւան ելնելով քիչ մը խորհրդածութեան առջեւ. բայց կան անոնցմէ՝ զորս ոչինչ կ'արդարացնէ իրրեւ բանաւոր:

Այս վերջինին կարգէն էր այն «բաց նամակը» զոր Օրակ ինծի ուղղելու մանկունակ մտածութիւնն է ունեցեր:

Մանուկիս մէջ, զիւզացի յաճախորդիս հետ, կտաւի մը սակարկութիւնը բրած պահուս, դուցէ՛ ո՛չ մէկ անակնկալի այնչափ չէի սպասեր՝ որչափ «Ծաղիկ»ի մէջ իմ անունիս ուղղուած նամակին, ու այդ առթիւ ամուսնական խնդիրներու վրայ բաներ մը ըսելու հարկին՝ որ քաղաքավարական պարտաւորութեան մը գոյնը կառնէ յետոյ՝ փափականկատներուն կարծիքով:

Ու մարդ լայնօրէն իրաւունք կունենայ Պարսեանի հոգիին «սղարկա» հանելու, մըտածելով քաղաքավարութեան վնասներուն վրայ, երբ ինծի պէս պարտաւորուած կը զգայ ինքզինքը իր բառն ըսելու այնպիսի խնդրի մը վրայ՝ զոր չէ ուսումնասիրած բնաւ, որմէն իր գաւառին անշարժ կեանքը հեռու պահած են զինքը յաւէտ:

Այս պարագաներուն մէջ, այդ բաց նամակին գոց պատասխան մը տալ, դուցէ՛ աւելի պատշաճ ըլլար. և սակայն ինչպէ՞ վերադառնումով շարժիլ. անախառնութիւնը ծաղիկ մը կը ներկայացնէ քիթիս, երբ ինծի կատարեալ փտահոսութեամբ հարցում մը կ'ուզուի խնդրի մը վրայ՝ որուն մասին ունեցած տգիտութեան և բան չի գիտեր անշուշտ Պ. Թըրթակիցս: Ուստի եւանդով քիթս կ'երկնայեմ ներկայացուած ծաղիկին. բաւական չէ՞ որ ինձմէ՛ զատ ոչ ոք պիտի զգայ անոր հոտ չ'ունենալը:

Բայց կ'աղաչեմ, խնդրեմ գաւառի վրայ է թէ Պոլսի վրայ: Վասն զի, ամուսնութեանց առթիւ փոխադարձապէս երեւան եկող արդեւքները ամեն տեղի համար միեւնոյնը չեն կրնար ըլլալ: Խնդրեմ կը փոխուի ժողովուրդի մը ու այդ ժողովուրդին գանդաւան խուսիսութեան այլ և այլ ստորաբաժանմանց մէջ իսկ: Ընկերադանական այս կարգի ուսումնասիրութիւն մը, իր բնդհանուր ու համազգային տեսութիւններէն դուրս, — որոնք ամբողջ մարդկային ճիւղէն հիմամբ նոյնութիւն մը կը պահեն, այլ սակայն իրենց պատշաճեցումներուն մէջ հանդամանք կը փոխեն հարկաւորապէս:

Արդ, չեմ յուսար որ խնդրեմ գաւառացիներուն վրայ ըլլայ, որոնց մէջ եթէ նոյն իսկ զոյսութիւն ունենայ այն՝ զէթ տակաւին ծածկուած է՝ նահապետական օրէնքներուն և պատշաճութիւններուն վարդապետին տակ, ուր ճաւաղադրային անխառնութեամբ կարծիքը պարզափայտներուն և պարզահոգիներուն կուրծքին տակ անմուռն տարումին և ինքնամտոյց հոմակերպութեան ոգին դրած են: Անձանոթ՝ ձեռքի մը շարժած զապառանկներուն գոտնուկի պէս հետեւելու տրամադրութիւնը, — որուն անկեղծութեան մասին ամուսնութեան առաջ միայն կարելի է երաշխաւորել, — ամուսնութեան մէջ ընտանեկան պար-

տաւորիչ սովորութենէ մը դուրս ոչինչ տեսնելու վիճակը այնպէս մը ըրած են որ, պաշտօնապէս այդ կարգի խնդրի մը հրապարակի վրայ գոյութիւն ունենալը տակաւին այսօր անկարելի է, և եթէ բազմաթիւ ընտանիքներու ծոցին մէջ անպատշաճ ամուսնութիւններու հետեւանքով թշուառութիւնը իր նախնիները կը գործէ յաճախ, այս պարագան բնաւ սթափեցուցիչ հանգամանք մը չ'ունի երկրաւորներու դատաւարութեան և ծնողներու հոգածութեան վրայ, այնպէս որ դատաւարութիւն, պաճառճանքի կրթութեան ու բարոյական և խնայական վարդապետաց յառաջ բերելը խնդիրներն և արդեւքները գրեթէ հոն, այն գեղջուկ պարզութեան մէջ գոյութիւն չ'ունենալով, ամեն մարդ իր գործը կը շարունակէ լրիկ միջոցի:

Ուրեմն ի՞նչ կ'ըլլէ մեր վրայ չէ, այլ Պոլսոյ օրիորդներուն և պարսններուն կը պատկանի այն տաւալութիւնը:

Եւ սակայն, անկեղծօրէն, դառնալիցի մը ո՞վ իրաւունք պիտի տար ձեր մէջէն այս կարգի միջամտութիւններու:

Օրիորդները իրենց սրտին բովանդակ դիւրազածութեամբ պիտի ստատան, դոյ պիտի ելնեն այս գայթակղեցուցիչ պարագայէն, և երկտաւարները, անոնք՝ որոնք խնայականութեան ամեն բարեխնդրը իրենց վերապահելու մեծ ամուսնութիւնն, — գուցէ վերաւարտութիւնն — ունին, շատ անհարկի պիտի գտնեն միջամտութիւնն այնպիսի մէկու մը, որ հիմնովին կ'անդիտանայ իրենց «սրահի կեանքի» բոլոր սիրուն գաղափարները և պաշտելի խորհուրդները:

—Ս, դուք ուրիշ՞ երաբ մէջտեղ...:

Եւ սակայն, օգուտ քաղելով սա պարագայէն, որով անոնք, օրիորդներն ու պարսնները, ամեն փափկամիտութեամբ մէկը զմէկը գրաւեալ են իրարու վրայ ձգելու փոխադարձապէս ամուսնութիւններուն հանդիպած անպատեհութեանց պատճառներուն բերք, ևս կը կարծեմ թէ կարելի է երկու խօսք ըսել, առանց արեւին գէմ...: Մնացեալը յաջորդ թիւով:

Բայց վրաս՞ք, բնաւ դարմանալի չէ որ երկու սեւերն իրարու հանդէպ դատախաղի դերն ստանձնած ըլլան փոխադարձապէս: Արուները, նախապատանկան դարերէն ի վեր վարժուած են արդէն այդ բանին, բնականաբար և բնկերական խնդիրներու մէջ իրենց իրաւաւորներուն գերակշռութիւնը աստուածային մեղանշորճ մը նկատելով: Միւս կողմէն կիներն ալ տեղէն չեն մանրամասնութեանց այն գաւառին՝ զոր գուցէ մեր դարն ամենէ աւելի ցրտեցուց ու գեղեցիկ սեփն ի նպաստ վճիռներու յանդիպում: Իրաւանց հաստատութեան խնդիրը՝ փիլիքական և բարոյական բարձր բնգունակութիւններու և կարողութեանց հաւասարութեան խնդիր մըն ալ բանալով, Գիտնալի մէջ «սիրուն» օրիորդներ (պարզ եղծագրութիւն մըն է ըրածս) մինչեւ իսկ բողբեցին խաղացի գիտնական Լոմպոսօօփի կարծիքներուն գէմ, որոնցմով մեծանուն խորհուրդ փոխ բաժին մը կը հանէր անոնց սիրուն գլուխին՝ բնութեան մեղի պարգեւած խնայական կարողութեանց բարձրագոյն բնգունակութիւններէն: Իրերու այս վիճակին մէջ եթէ նոյն իսկ շատեր գուցէ երկու սեւերուն միջեւ իրաւախոհութեան պաշտօնը արժէքի մը յաղմար նկատելու արտաւայտ գաղափարն ունենան. ևս պիտի ըսեմ թէ երկուստեք հաւասարապէս իրաւունք ունին

զիրար յանցապարտ նկատելու. ինչ որ իրենց կարծիքներուն զլխաւոր մեղքը կը կազմէ, միակողմանիութիւնն է այն. միշտ իրենց սեփն ի նպաստ եղբայրացութեանց յանդերձանէն, որ կարողութիւն կուտայ իրենց գաղափարներուն:

Բայց ինչ որ այս իրարանցումին և դժուարահաճութիւններուն մէջ արեւի պէս ակներեւ է, սա է թէ ամուսնանալու արամաղութիւնը հաւասարապէս կը տեսնուի գոհութեամբ թէ՛ մանչերուն և թէ՛ աղջիկներուն մէջ:

Սակայն ի՞նչ պիտի խորհէին եթէ իրենց բոլոր այդ ստանձնիկ պարուրանքներն ու գաղաւթները կատարելապէս անտեղի նկատէի ես: Մէկ կողմ թէ հանրային շարիքի մը համար, — որուն արմատը անցեալին մէջ կը կրտսի, — անոր ասոր կռակին պատասխանատուութեան բեռը դնելը նիհար դատաւարութեան հետեւանք է, ևս պիտի ըսեմ թէ իրենց առարկութիւններուն մէջ իսկ «փափկամտ» օրիորդներն ու «վայելչագեղ» պարսնները վկայեալ յանցանքով կը բռնուին կոր:

Երբ մէկ կողմէն աղջիկները կը բողբեն որ իրենցմէ ամեն բանէ աւելի դրամախոս է որ կը պահանջուի, և եթէ այդ արդեւքը վերնար, իրենց պարտականութիւնը կարելի պիտի ըլլար յաջողապէս շահագործել, ու միւս կողմէ մանչերն ալ երբ կը գանգատին թէ իրեն ամեն բարեմասնութիւն իրենց մէջ փրկուածը հարստութիւնն է լրիկ, այնպէս որ այդ անպատեհութեան բարձունք իրենց աւերաբարձութեանց գործնական կիրառութեամբ պիտի պտակուէր, ևս շատ խելացի չեմ գտներ զիրենք:

Բայց իրաւ, անոնք որ ամուսնութեան մէջ պարտաւորիչ սովորութենէ մը և մանաւանդ բնախօսական հաճոյքներէ՝ դուրս բան չեն տեսնել զլխաւորապէս՝ տարբեր կերպով չը պիտի կրնային խորհիլ: Այդ վայելեանէն անոնց համար երկրորդական կարեւորութիւն կը ստանան բնականական կեանքին, երկուքով ապրուած կենցաղին հովուերգական հրապարակները, որոնք բարեբաւարի կենտրոնութիւններու շնչերակներն են: Այս էական պայմաններուն մասին միայն հաւանականութիւններու և ենթադրական յոյսերու սպաստանած ծածրայ եղելը անխեղութեանց մեծագոյնը չէ՞ միթէ: Ու երբ ստուգութիւնները քիչ կամ շատ համեմատութեամբ կը պակսին, կեցուած ամուսնութիւնը բազմաթիւ մը կը դառնայ, որուն մէջ հաւանականութիւններու մեծագոյն մասը կ'ընդգրկուի կողմը կը հակին: Այն տունն ի՞նչ պիտի արժէին մարմնոյ ու աչքին հաճոյքները, որոնց վրայ կատարեալ փոփոխութիւն կար առաջ:

Ծայրայեղօրէն մտածելով, ևս կրտսեմ թէ ամուսնութիւնը փոխադարձ սիրային ու համակրական զգացումներու արդարացումը, նուիրողութեամբ պէտք է ըլլայ՝ օրէնքին ու հանրային կարծիքին միջոցաւ. «օրինաւոր» շարունակութիւն մը վերջապէս ամուսնութեան ևս առաջ տանալու զգացումներու: Ամուսնութիւնը՝ իրեն արդար ըմբռնուած, ամենէն աղքատը պիտի կրնար ամենէն հարուստին հետ ամուսնանալ, ու մանաւանդ երջանիկ ամուսնութիւն մը կ'ընել, երբ հոգեկան և իմացական վիճակի նոյնութեան թելեր կենսային անոնց երկուքին միջեւ: Ամուսնական երջանկութիւնը, եթէ իրօք անիկայ աշխարհի մէջ կրնայ գոյութիւն ունենալ, մի միայն այս

ըմբռնումին օրինաւոր գործադրութեան ետեւ լացորոյ կը տեսնուի:

Մեր ըսածներէն կարելի է հետեւեցնել թէ ամուսնութեան ըմբռնումին թիւը կողմերն են որ այդ կարգի ապուշ և անխմատ փաստաբանութիւններ ընել կուտան մեր հասարակութեան, որ դատաւարութիւններէն ու առողջ մտածումներէն աւելի պատշաճութեանց կը հաւատայ: Սովորութիւնը, հարկեցուցիչ սոցիալապարտութիւնները, որոնք հանրային կարծեաց զլխաւոր շարժիչներն են, մտածելու կարողութեան և բնգունակութեան վրայ ա՛յն աստիճան գէշ կերպով ազդած են որ, միտքին գործունէութիւնը ձեռքով սուքով արգելաւոր է անոնց կենսոյ ցանցերուն և մարմնակներուն մէջ: Նոր կարծիքները հերետիկոսութիւն կը համարուին, իրենց բոլոր գեղեցկութիւններուն մէջ իսկ, այնպէս որ մեր բնկերութիւնը կը հաւատամ թէ ունենայ իր ծոցին մէջ բնաւանկան և հանրային խառնապահանջութիւններու ոչ սակաւ զոհեր, որոնք սովորականէն տարբեր կերպով մտածելու զժողովութիւնն են ունեցած:

Այս կարգի խնդիրներու մէջ սակայն դատապարտութիւնները անխորհուրդ արտաւարութեանց հետեւանքն են լրիկ. ժողովուրդը իր արդարացումը լայնօրէն կը գտնէ այն մասաւորական վիճակին մէջ, ուր կը գտնուի ինքը:

Ու գրէ մը ծայրն ալ՝ բնկերային հաստատու կացութիւններ, զիրքեր արմատապէս յեղաշրջելու, բարեշրջելու շափ ուժով չէ, որ հրապարակապէս կամ բարոյագէտը խոժանին մէջ իր գտնութեան անմիջական արգելաւորումին սպասելու իրաւունք ունենայ:

Խնդրէ՛ք գուցէ երկայն դարեր սեղանի վրայ պիտի մնայ, փափուկ սիրտերն ու ետամուլ արժանապատուութիւնները խայթելու համար, մինչեւ այն բարեբաւարի շրջանը, որ դատախաղութեան և կատարեալ զարդացումին շնորհիւ, երկտաւարութիւնը, մանչ, աղջիկ, հանրային կարծիքին հետ միասին, սովորութիւնն, պատշաճութիւնն, մարմնոյ բնախօսական պահանջումներէն, դրամէն և անձնատիրութիւնէն զատ նյութութիւններ և բարձրութիւններ պիտի տեսնեն ամուսնութեան մէջ:

Յետոյ, ներդրութիւն, եթէ մեծ անպատեհութեան մը մէջ ինկայ իմ քաղաքիկիս նեղ չըմբռնուէն դուրս ելնելով մայրաքաղաքի կեանքին բնկերական մէկ նուրբ խնդիրովը՝ զբաղի ուղեւով: Քաղաքապետութեան մէկ անհարկի հարկին էր որ ասիական զիս այսպէս շարժելու, այնպէս որ լուրջ բան մը ըսած ըլլալու յաւանքութիւնը չ'ունիմ բնաւ, ու պիտի խնդրեմ որ բնկերային ներդրումը ըլլայ՝ եթէ նոյն իսկ ամբողջ յոյսած իս մէջ բան մը ըսած չ'ըլլամ:

Մարկարտ

ԿԱՐՈ

Կ Ե Ն Ս Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ԳԱՆՈՒՅՑԻ ՈՍԿԵՐԻՉ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆ ՄԸ

ՊԱՊՂ, ԶԱՒԱԿԸ ԵՒ ԹՈՒՅՂ

(Շաբ. և վերջ.)

1885ին, Երուսաղէմ գնաց հանգուցեալ Ետայի Պատրիարքին խնդրանք, և Նորին Սըրբապետութեան հիւանդութեան օրերուն մէջ միտքարկ մը եղաւ:

8 ամիս երեսուցեմ մնալով, Ս. Յա-
կովեանց միաբանութեան բոլոր անդամնե-
րուն ալ համակրանքն ու յարգանքը վայելեց :
Եսայի Պատրիարքի վախճանէն յետոյ վերա-
դարձաւ իւր կեդրոնական գործատեղին :

* * *

1888ին, Մկրտիչ Էփէնտի Գալֆաեան, ար-
ծարեաց ծխատուփ մը կերտած և վրան
նկարած է Կ. Պոլսոյ տեսարանը՝ Պէշկիթաշէն
առնուած : Տուփին կախարիչին վրայ տեսա-
րանին ձևատը փորագրուած է գոյնզգոյն(1)
ոսկիով Օսմ. զինանշանը :

Զինանշանին թեղանօթները, օրինակի հա-
մար, շինուած են կարմիր ոսկիով, երկու գլո-
շակները՝ կանանչ և կարմիր ոսկիով, մէջտեղը
գտնուած վահանին չրջանակը՝ բլրակներով
(ճերմակ ոսկի), և կեդրոնը՝ դեղին ոսկիով,
ինչպէս նաեւ վրայի «սորղուճ»ը կամ բլրակը :

Տուփին չորս եզերքներն և անկիւնները՝
կը ներկայացնեն Պոլսոյ պետական հաստա-
տութեանց զանազան նկարները, ինչպէս Սո-
ուզ-Չէլէի նշանաւոր աղբիւրը, Սուլթան Պա-
յապիտի հրապարակը, Զին. գործոց չրջանակի
զրան աշտարակը (եանկըն գուլշին), Տըմա-
պաղէի կայսերական պալատան մեծ դուռը,
Գըզ-Գուլշին (Լէւոնտի աշտարակը), Սարայ
պուլսին, Թօփագարուի պալատը, ծովեզերք-
ներու առջեւ տաղատանակներ և Դալամիոյ
կողմը եզոյ տեսարանները՝ խիստ նուրբ հա-
մադրութեամբ գծուած ու փորագրուած :

Այս տուփը Վեհ. Սուլթանին մատուց-
ուելով, նորին կայսերական Վեհախառնութիւ-
նը դնահատած է տաղանդաւոր արուեստա-
գէտին այս գեղակերտ ձեռագործը, բարեհա-
ճելով տալ իրեն չորսորդ կարգի Մէճիտիյէ և
արուեստից չքաղրամ մը : Վեհ. Սուլթանը այս
տուփը հրամայած է պատրաստել ոսկիէ ու-
րիշ տուփ մըն ալ, տարբեր պատկերներով,
այլ ասիայի վրան դարձեալ զինանշանով բն-
դրուելու, և եզերքի ու յատակի խորագ-
րութիւնները՝ տարբեր նկարադրներով :

Այս յանձնարարուած տուփն ալ կը պատ-
րաստէ Մկրտիչ Էփ. Գալֆաեան՝ առաջինէն
աւելի դեղնեղի : Տուփին յատակին կեդրոնը՝
բարակ վրձնով կը քանդակէ երկրագունդ
մը՝ պատուանդանի մը վրայ, որուն շուրջը
փորագրուած կը ներկայացնէ բոլոր ազատա-
կան արուեստներն ու գեղարուեստները. երկ-
րագործութիւն, երկաթագործութիւն, վա-
ճառականութիւն, եւայլն, ճակատը գնդով
բերանդի կայսերական վահանը պալատը շոգ-
չողուն կերպով նկարադարձուած :

Այս տուփերը՝ որ հանրադիտական արհես-
տին ճառագայթումն են, Մկրտիչ Էփէնտիին
ձեռքէն միայն ելած են, այսինքն թէ, թէ՛
տուփի հիմը, թէ՛ վրայի քանդակները, և թէ՛
փորագրութիւնը ինքն անձամբ շինած, ու փո-
խարէն՝ կարեւոր դուռնի մը արժանացած է
իրաւամբ :

Կայսերական այս բարձր դնահատութեան
տուփը արդէն մեր թերթերէն ունեւոր անց-
եալ 1888 տարուոյ նոյեմբերի մէջ, փոփոխուած
և շնորհաւորած են Գալֆաեան Մկրտիչ Էփէն-
տին, իւր տարած գեղարուեստական հոյա-
կապ յաղթանակին համար :

Ա. Յ. ԱՅԼԱՋԵԱՆ

(1) Յայտնի է որ ճերմակ-ոսկին՝ կամ «բլա-
զին»ը կրակի մէջ չի հալիր. թէեւ երկարա-
կանութեամբ կը հալեցնեն Բարիլի մէջ : Սա-
կայն քիմիադիտական բաղադրութեամբ ոս-
կիին կրնայ կանանչ և կարմիր գոյն տրուել :

Լ Ե Ւ Ո՛Ն Ը

«Աս սարեցաւ ցորձափ կապրին վարդեր
Առաւօտ մը միայն».

Մէկ երկու շաբաթ առաջ «Ծագիլ»ի թեր-
թերէն մէկուն քանի մը աննշան տողերուն մէջ
կը գտնէր տառնեւութ տարեկան Լեւոնին
մահը :

Չգիտեմ թէ, ուշադրութիւն գրուեցի՞ն
այդ քանի մը տողոյն տողերը՝ որոնք անշուք
տապաւնադրի մը յաւէտ երեւոյթն ունէին :

Բայց Լեւոն Գալֆաեանի կեանքը տառա-
պոյններու մէկ դասակարգին յատուկ վախ-
ճանն ունեցաւ, որուն վրայ թափուած ար-
ցունքը չի չորնար, որուն հետեւէն ողորկա-
ցող հառաչանքները չեն մարիր բնու :

Դեռ տառնեւութ տարեկան, սիրած իծաղ
երազներու շատ մօտիկը ու թերեւս մէջը ար-
դէն և տարաբաղդ պատանին սիրողներու յա-
ւատենական հիւանդութեանը զոհ, տեսաւ
վայրկեանէ վայրկեան անուշիկ կեանքին քայ-
քայիլը. կաթիլ կաթիլ մօրմէն ու աշխարհէն
առած արեւնը ետ դարձուց իր հոգէ շրթնե-
րուն վրայէն և ծիւղոյ բնդ երկար մահուան
երկարածիլը ստուերներուն և արեւուն կեն-
սանորոգ ծիծաղներուն ներքեւ : Գարուն էր
ու իր ականջները ծիծաղին ուրախ նուազնե-
րուն ուղղած տուն՝ շատ կանուխ լսեց մահ-
ուան տխուր լալերը, որ հեռուն, անդուն-
դին մէջ կը նուազէր :

Կանուխ ձանցայ գինքը, ապիւս զգա-
ցունքի բոյն դրած էին իր սրտին մէջ, ուր
որ մը ախտ, որդի պիտի խլրտէին և ուր
որ մը վերջապէս մահուան ստուերը պիտի
սպրդէր :

Մեր քանի մը տարուան բարեկամութիւնը,
զոր շատ անգամ մինչեւ մահ շարունակել,
կուխտէր, — առանց գիտնալու թէ այնչափ
մօտ էր բաժանումը — յիշատակի մը, պաշտե-
լի յիշատակի մը հետ կը շարունակուի մտքիս
մէջ, օրէ օր զիս աւելի հաստատելով իմ մութ
գաղափարիս վրայ, թէ անդս՛ թէ ճակատա-
գիրը :

Այդ քանի մը տարիներու միջոցին շատ
անգամ առթիւ ունեցայ հիւանդու այդ երա-
գախոյս կեանքին վրայ, որուն այնչափ տխուր
ստիճանուած էր վախճանը : Իր գեղնած ճա-
կատը դուրսընդուն լոյսի մը առջեւ ծածկե-
րէ կար գիշերներ կը լուսնէր մատակոտ, դրքի
մը վրայ ինկած : Կաշխատէր ինքը կեանքին
համար, քանի որ մենք իր գաղափար այսերուն
վրայ շատոնց կը նշմարէինք արդէն մահուան
դեղին ու տխրատարու համբոյրին հետքը,
որ կեանքը գերեզմանին կը մօտնէ : Իր աշ-
խատած վարժարանին մէջ, որ իր շուտ հա-
տնելուն պատճառները աւելցուց և որուն մտա-
քը բլրալ կը խոտտանար օրին մէկը, արդէն
ամենէն աւելի յաջողակցին բլրալը իրաւա-
ցի արժանիքը ունէր : Եւ Ալիան Զորանէլը
դնահատելով այդ անվճար պատանին, մըր-
ցանակի չքաղրամը նուիրեց անոր, զոր հէգ
աղան օր մը ուրախ պատով չ'իրցաւ կախել
կուրծքն ի վար :

Ահա այս յուսատու կեանքն է, որ կեր-
թոյ իր հայրերուն քունովը ննջել :

Եւ ինչո՞ւ գիշերի մը կեանքը միմիայն ապ-
րելու համար ծաղիկ բլրալ, փթթիլ, ծիծաղիլ
ու ... տառապիլ այնչափ :

Ա. փափ, վառն զի ժողովուրդներու խնա-
տութիւնը շատոնց արդէն անուանեց աշխար-
հը «Արցունքի ու Վայոյ ձոր» ... :

Հօրը սէրը, զոր շատ կանուխ կորսնցուց,

մայրիկին սիրոյն խառնեց : Եւ վատարեկ մայրը
իր մնարին քովիլը արտասուած ար անքերուն
մէջէն հազիւ բնդ նշմարեց թէ, իր գաւիին ան-
րիծ ունէն ալ կը թողուր զինքը և ալ չ'սկիտի
դառնալ իրեն :

Մեռնելէն 3 օր առաջ այցելեցի իրեն : Մո-
մէ տօգոյն ու վախտ արձանի մը երեւոյթն
առած էր և թերեւս այդ հատնումի վերջին
ժամերուն դեռ կը յուսար թէ դարձն պիտի
ունենար ... : Իր վերջին յոյսը, որ փոփոխա-
կի Աստուծոյ և բժշկին վրայ կ'անդրադառ-
նար, երազել կուտար իրեն այն անամպ ու
անմիգամած օրերուն՝ որոնց մէջ ժողովին
ներքեւ կը շոգիանար Արցունքը և յանձնու-
թեան հետ կը նուազէր Ծիծաղը :

Արցունքով խոնկաւ հետ ... բաժանու-
մի արցունքն էր այն : Ու լալեցինք, լուծիւն
մը՝ որ գերեզմանի տախտակը կը յիշեցնէր ինձ :

Անհուն վշտով բաժնուեցայ իրմէ շարու-
նակ խորհելով թէ, ինչ ահարկու էր վիճակը
խեղճ Լեւոնին, որ ամէն վայրկեան մահուան
հետ կ'ապրէր ու քիչ ետք, անկողնէն դա-
դաղ ու մօրը գրկէն երկրի ցուրտ կուրծքին
վրայ հանգչիլ պիտի երթար :

Ու մահուան նախընթաց օրերուն մէջ հէգ
աղան կը պահէր իր դառն վիճակին անյու-
սութիւնը մօրմէն չ'մոռնալեցնելու համար զայն,
որ փոխադարձաբար իր արցունքները կը քո-
ղարկէր վաւակէն : Եւ շատ անգամներ, Լեւոն
տխրութեան անհուն շեշտով մը կըսէր ինձ .

«Տիգրան, չեմ ուզեր որ մայրս վիճակս
հասկնայ ու տառապի : »

Վերջին օրը, կ'սկսի իր հրաժեշտի «մնա-
բարով»ները՝ հաստատ գիտնալով թէ, ա՛լ
կեանքը իրեն համար չէր : Բարեկամները կը
հաւաքէ անկողնին շուրջը. կ'ըսէ անոնց մէկիկ
մէկիկ թէ, մօտ է իր բաժանումը : Վերջին
վայրկեանին գրիչ ու թուղթ կուզէ իր հետուն,
բացակայ գտնուող եղբորը հրաժեշտ գրելու
համար : Մէկ երկու սող գրելէ ետք, ձեռքը
օղին մէջ կը վերցնէ, հոն աւելաւ, աննշա-
րեկի շարժումներ ընելով : Ու վար կ'ընայ
յանկարծ :

Ալ չի շնչեր :

Իր երեւին վրայի ամփոփ կարմրութիւ-
նը կը թռչի հոգիին հետ : Եւ հոգէ ամանը կը
մնայ արտասուած, փշուած : Ծրթները ալ
չեն շարժիր և կիտաբայ աչքով կը նայի կեան-
քին, որ այնքան շուտ թողուց զինքը :

Քիչ վերջ մարմնը եկեղեցի կը տանին :

* * *

... Մայրիկը տուաւ ինձի քու վերջին
մնաւ բարովը, Լեւոն : Միւս օրը երբ գիտիլ
վերջին ճամբորդութիւնը կը կատարէր արե-
ւին տակ, հետեւեցայ քեզի, հոգէ աչքերուս
խորշն դադարիլով և հոգիի աչքերով հոգւոյդ
հետեւեցայ :

Սրտիս մէջ դս՛ն ալ մեծ պարտք մը կը
թողուս : Եւ հիմա, ամէն ժամ որ կանցնի,
սրտիս մէջէն, արեւնելով պիտի անցնի, Լե-
ւոն, տակաւին մարած ձայնով ականջիս մէջ
կը հծծէ. «Կեանքը քիչ մըն ալ վայելէինք
միասեղ» :

Կեանքին վայելքները տառնք են ահա,
Լեւոն :

Կը կրկնեմ ինչ որ բարեկամս, Որբերեան,
լացաւ դադարիլ վրայ :

«Գնա՛, Լեւոն, քեզ տարեկից տարա-
բաղդներու խումբ մը հոն պիտի գտնես, քե-
զի բնկեր : Վաղը, մենք ալ կուգանք քու
քովը : »

Երէկ միասին, ծիծաղիտ... այսօր կ'ողբամ զքեզ: Վաղը, ո՞վ պիտի լայ իմ վրաս, Լեւոն:

ՏԻԳՐԱՆ ԶՈՒԳԱՍԸՋԵԱՆ

Ծ Ե Ր Ո Ւ Կ Ն Ե Ր

Բ.

Արձարանին մէկ անկիւնը, ժխորէն, պատուհաններէն հեռու, սեղանի մը առջեւ երկու ծերունիներ թուզթուզ կը խաղային: Խմբուած մարդերուն ազմկալի խօսակցութիւնը, զուարթ, ծաղրող քահաճանները, խաղաքարանքուն անուններուն բարձրաձայն քաշկըստունը բերնէ բերան, պուստոյ կամ մրմուռացող հայհոյութիւնները, — բոլոր զուգահիշ պայմանները քառակուսի թղթախաղին, — խմած, առուշ, ծիծաղող, նայող, բերանաբաց դէմքերը հետաքրքիրներու, սիկարի ու նարկիլէի երազուն ծուխերուն մէջ՝ այնքան հետաքրքրական չէին ինծի՝ որքան այս երկու ծերունիներուն անխօս, հանդարտ զրօսանքը:

Երկուքին ալ գէշքը խաղանքի՝ ու ցորենի կամ կաշիի դոյնով օթեկցեր էր: Եւ որովհետեւ «նին» մարդեր էին՝ երկուքն ալ Զարդուած, կարճցած, սովորութեամբ պիտի ունէին որոնց պէտքը մոխրագոյնը կը բազաղրուէր, հեռուէն, դէմքերուն ազատ ցորենագոյնին հետ: Մէկուն հինուկ ֆէսին շուրջ սեւ երկը մը կը փաթթուէր, թեթեւակի դանկը սեղմելով, մինչ միւսին ֆէսը, ախանջներուն քառորդը կը ծածկէր իր խզուտ եղբւրքով: Հինուտեց, աւանդական հազուադէպ հազած էին, ծերունիի դուռնաթափ հազուադէպ: Գոտի ունէին, նոյնպէս ծաղկեկար տըպածոյէ մութ գոյն շապիկներ: Անգամին տակ մէկուն չափարին լայն, խորին ծաղբերը կը նշմարէի ստուերին մէջ:

Տառապած, թշուառ մարդեր կը թուէին. կեանքին վրայ ցաւաղին գաղափար մը կողմած, Աստուծոյ ապաւինող, քիչ յարգուած ու բարի մարդեր: Տխրանք էին:

Երկուքին ալ կարծրակնձիւ մտանքը կ'երկընային փոխին ի փոխ, ու թուզթուզ կը քաշէին, առանց աճապարանքի, և որովհետեւ ալ մեզմովիւն մըն է ծերութիւնը, զուարճութիւնն ալ մեզմովի էր անոնց մէջ:

Այս մարդիկը, իրենց անխռովութեամբ, յամր մեքենականութեամբ թղթախաղին, իրենց ծերութեամբ, իրենց չնչաբարեղ, անփիւռի այդ գուարճութեամբ, կարաւած պէտքերով, հին մարդու զգեստներով, և խրաքանչիւրին այն կարճ խորհրդածութեամբ, որով խաղաղ առաջ կը նայէր իր թուզթուզ երուն, բոլոր այս զիծերով, գոյնով, զիրքով, մտածումներով՝ կը կազմէին այն չափազանց միասնական տեսարաններէն մէկը, որոնք գինեատունին կամ արձարանին գոլորշիներուն մէջէն, կաղին կամ վերջապահին ցոլքով կը նշմարուէին, առանց զխռովութեամբ՝ որովհետեւ խեղճերը, ծերունիներ՝ խօսակից չունին, ազմուկ չեն հասներ, և իրենց հանդարտիկ զրօսանքը, որ զիրենք կը գուարճանէ՝ չզուարճացներ ուրիշները:

Զրօսանք... Բայց կրա՞ն կ'զրօսուէին այդ Երկու ծերերը: Աւելի ճիշդ ու պատշաճ չի՞ պիտի ըլլար անոնց վրայ արեւելքի ծխող ծերի մը անձայն անշարժութիւնը, խոհուն հանգիստը որ կը թաղուի հին յիշատակներու,

և միամիտ նախապաշարունակներով համեմատած փիլիսոփայութիւններու մէջ, թէպէտեւ այդ անշարժ զրօսանքին զրազած՝ ծերունիներն իրենց տարրերէն մէկուն մէջ ըլլալ կը թուէին. այնքան ծերունական էր իրենց թղթախաղին անխռովութիւնն և յամրութիւնը, որքան է միշտ ծխող ալեւորի մը հանգիստն ու մտամոխրութիւնը:

Սակայն կ'զրօսուէին ծերունիները, որ տառապած ըլլալով՝ արեւելեան լրջութիւնը աւելի ծանրացուցեր էին իրենց հոգւոյն ու գէշքին մէջ. — որոնք կեանքի վախճանին հոսեր էին մեղմաքայլ, բայց անփոքր և կեանքէն հեռանալուն համար աւելի մօտ էին Աստուծոյ...: Հոն եկեր թուզթուզ կը խաղային անոնք, աշխարհի միւս մարդոց պէս նախաւոր ու նարկիլէ, և յետոյ թուզթուզ քաշկըստով արձարանի մանչէն, ծերունիի սպառած այն ձայնը գործածելով աւաղ, որ միայն աղօթքի և օրհնութեան համար մեղմացած է կարծես...:

Ծերութիւնը որ հասեր էր այլեւս ներդառն անտարբերութեան մը այն շատ մը բաներուն համար, որոնց թեթեւութիւնն ու վաղանցութիւնը ինքը միայն կ'ըմբռնէ, տառապած ծերութիւնը մտնաւանդ, որ աշխարհի ամեն բարոյական հաճոյքները կարծես միայն պէտք է փնտռէ յիշատակներով օրօրուելու մէջ, թոռներու և փոքրիկ աղեկներու խաղաղ դիտելու, և զոգչոյ ձեռքը կարկառելու մէջ անոնց՝ որպէս զի գան համբուրեն զայն, արեւին ծագումը դիտելու ու ժամ երթալու մէջ առաւօտեան և իրիկուան զանգակներուն, — ծերութիւնը՝ բազմութեամբ, աղմուկով լեցուն արձարանին անկիւնը կուգայ նստիլ՝ և թուզթուզ խաղաղ հոն գուարճանալու համար...:

Ո՞վ մարդկային հոգին:

Պատահմամբ ծերունիներուն մին խնդաց: Միւսն ալ խնդաց: Կը խօսէին. ո՞վ զիտէ: Անկարելի էր հեռուէն տեսնել իրենց չրթունքին թեթեւ շարժումը: Բայց կը ժպտէին երկուքն ալ:

Ծերունիի մը ժպտան անշուշտ տեսած էի յաճախ, բայց առաջին անգամ՝ զոյս դիտելով՝ կ'զգայի անոր մտածել տուող բանաստեղծութիւնը:

Կարաքանակ ծերունիի մը ժպտը, անոր հոգւոյն խորշումներուն բազմապատկութեամբ ծնած, տեղայն, օթեկ փայտ մը որ կը ճգմէ գէշքը, աւաղ, վշտագին երեւոյթով որ ծածուռութիւնն է առուգութեան ժպտին, այն խորին հակադրութիւնն է, զոր ունի հնորեայ, դոս ու ծուռումուռ կոճղի մը անցուտալի վերքնձիւղումը՝ պղտիկ կոճակի մը մէջ՝ տնոր կաղին վրայ ծած: Եւ ինչպէս այդ քնձիւղին թարմութիւնը թեթեւ, երեւութեամբ կանգնածութիւն մը կը ծաւալէ թախծաւին ծածուն վրայ ու փոխադարձաբար ծածկէ կ'ընդունի անոր գծնայ տրամութիւնը, ծերունիին ժպտան ալ այդ հին ու մաշած մարմնայն վրայ կը սփռէ քաղցր հրճիւ մը, տխար, վաղանցուկ, փոխաբեր պարտաւելու համար ծերունիին խոնջ ու խոհուն երեւոյթին և խորունկ մտածման մը պէս կ'նձուտ մարմնոյն անփանելի թախծութեամբ...:

Այսպէս, ափսոս, երկու ծերունիները ալ չէին կրնար ժպտիլ...:

Կարծես ա՛լ ժպտալ մը չէր վայել անոնց, որովհետեւ իրենց գէշքին գերեզմանի գոյնն ու խորտուքորտութիւնը զայն անձանաչելի

կ'ընէին...: Ա՛լ սցառհետեւ չէին կրնար ժրպտիլ անոնք...:

Խեղճ մարդիկ. թուզթուզ կը խաղային՝ անցած տարիներուն վերադառնալով, միմիար ուղի ուղեւոր գուցէ, ու գուցէ իրենց ներսի-զին ալ՝ թղթախաղին ծնուցած ուրախութիւնը՝ զուարթութեան ծածուռութիւնն էր միայն...:

Ծերութիւնն ալ պատրանքով կը սնանի...: Ու դարձեալ գուցէ՝ պատրանքն էր որ պիտի լեցնէր անոնց հոգին՝ եթէ փոխանակ արձարանին անկիւնը, ծխող գոլորշիին մէջ թղթախաղով մը ժպտելու՝ Երեւոյցոյն մէկ խորշը, խնկարոյր միմիարտին տակ աղօթքով մը արտասուէին...:

Տ. ԶՐԱՅԵԱՆ

1884 Յունվար

Ս.Ռ.ՈՂԱՍ.ՊԱՆԱ.ԿԱՆ

ՏՂԱՅՈՑ ՀԻԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամեն տունն փորձ ու ճարտար բժիշկներ կը պատուիրեն աճապարանք չը վարուիլ տըղայոց հիւանդութեան հետ. որովհետեւ, հիւանդութեան առաջին օրերուն մէջ գիւրին չէրացայայտ որոշել թէ ինչ տեսակ ախտի ենթակայ եղած են: Այսպիսի վիճակի մէջ պարզ միջոցներով շտատալ պէտք է: Ամեն ժամանակ տեսնուած է որ տղայք ինչպէս որ թեթեւ պատճառով մը կը հիւանդանան, անոնք ալ շատ շուտով մը կ'ապաքինին, կը կաղուրտուին: Կարելի եղածին չափ զգուշութեամբ վարուելու է՝ իրօք հիւանդացած տըղայոց պարմանումի գործին մէջ: Կասկածելով նոյն խի, թէ տղան կրնայ վտանգաւոր վիճակի մը ենթարկուիլ, պէտք է անփոքր դանուիլ ու մինչեւ աստիճան մը օգնութիւնը բնութենէն ակնկալել: Պէտք է վաճաղ նաեւ թէ՛ դեղն երկայնի դանակի կը նմանի. կրնայ ըլլալ որ հիւանդին կեանքին ալ վախճան տայ: Ուստի ծնողք և զրաջիւր զգուշանալու են ո՛ր և է՝ դեղ չգործածել առանց բժիշկի հրահանգին, շատ տղայք այդպիսի դեղերու ցաւալի զոհերն եղած են: Նոյնպէս, պէտք չէ ուսուցիչ տալ հիւանդ տղուն՝ առանց բժիշկի հրահանգներուն:

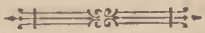
Հոգածութիւնն ու խնամքը անհրաժեշտ են աւելի հիւանդ տղայոց քան չափահասներու համար, որովհետեւ անոնց արիւնը շատ արագընթաց ըլլալուն՝ փոքրիկ տկարութիւն մը կրնայ խելոյն վտանգաւոր հիւանդութեան մը դուռ բանալ: Ուստի՝ երբ տղայ մը հիւանդանայ, պէտք է անցապաղ բժիշկ կոչել ու անոր հրահանգներուն հետեւիլ: Տղան մայրը կամ կաթնտուն պէտք է զգուշանան եփած ձիւթախաղէ, խմելիքներէ և արիւնը չեռացնող կերակուրներէ, բաւականանալով ուտել անդարար ու դիւրամարս կերակուրներ:

Կաթէ կտրուած տղայոց՝ միայն մսի ջուր ու կաթ տալ: Ինչ որ ալ ըլլայ տղայոց հիւանդութիւնը, ճերմակեղէնները փոխելու է, առանց վախճալու թէ կը մսին: Ու պէտք չէ՝ ածուխ կամ քարիւղ գործածել անոնց պտուկած սեւեկին մէջ: Եթէ պնդութիւն ունին, մէկ երկու դգալ (խահուէի) անուշ նշախաղ (պատեմ կաղը) կամ հնդկախաղ (հինտ կաղը) խմցնել:

Հիւանդ տղուն, որչափ ալ յետին աստիճան տաքութեան մէջ ըլլայ, զգուշանալ զըլուխը, ձեռքը կամ ոտքը պաղ ջրով կամ սա-

առվ զովացնելէ, որովհետեւ անոնց հիւանդութիւններուն մեծագոյն մասը, ծագելաւ, կարմրախտ, հարսանիք, այս միջոցներով առաջ կը բերուին: Հիւանդութիւնը տակաւին երեւան չեղած, ջուրն ու սառը՝ անոր ներսէն սաստկանալուն պատճառ կըլլան, և ազատ լին կեանքը վտանգի կ'ենթարկեն:

Ն. Մ. 3.

ԾԱՂԻԿԻ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն

Զորքաւարժի օր խառն ժողով գումարուեցաւ Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ, Տեղապահի ընտրութեան համար: Ներկայ էին Կրօնական Ժողովէն վեց և Քաղաքական Ժողովէն ութն անդամներ: Ժողովը աւելց մէկ ու կէս ժամ, և քուէից առաւելութեամբ Պատրիարքական Տեղապահ ընտրուեցաւ Տ. ՀՄԱՅԱՆ ԵՊԻՍ. ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ:

Նիստէն յետոյ ընտրութեան «մագարթան» ստորագրուելով յանձնուեցաւ Գարուստ քէհեաթինն որ զայն տարաւ Դատական գործոց պաշտօնատունը:

Նոյննոր Տեղապահը բնիկ Պոլսեցի է: 1845 թուականին Ենի-Գարուսի թաղը ծնած՝ որով հիմա 49 տարեկան է: Սրբազանը իր ուսումն առած է նախ իր ծնած թաղին վարժարանին մէջ, ապա Մայր վարժարանին մէջ: Երեսուցեմ ասրիւսագ ձեռնագրուելէ ետքը Պոլիս դալով, 1869ին վարդապետ եղած է: Պատրիարքարանի մէջ պաշտօն վարած և 1879ին Երզնկեանի առաջնորդ եղած է առաջին մը:

Հմայեակ Սրբազան, տակաւին վարդապետ, հրատարակած է 1874-1879 «Լոյս» անուն կրօնական հանդէսը, ուր իր զրածները մեծ ախարժով կարդացուած են: Ասիկէ զատ Սրբազանը «Շիթք մանուշիկ ի Միջերկրական» վերնագրով հրատարակել տուած է զիրք մըն ալ, որ իր Հովուական Այցելութեան նիստադրութիւնն է: 1880ին Եպիսկոպոս ձեռնադրուած է երջանկայեւատակ Գէորգ կաթողիկոսին:

Սրբազանը Հայերէնէ զատ գիտէ նաեւ, Յունարէն և Ֆրանսերէն: Կրկին անգամ էրզնկեանի վիճակին առաջնորդ ընտրուելէ և հոն քիչ մը առին ալ մնալէ յետոյ տեղւոյն կլինային անյարմարութեան պատճառաւ հրաժարած էր:

1889ին Թէքլիմազի հոգեւոր հովիւ ու վերջը առաջնորդ ընտրուելով, տարի մը առաջ հրաժարած էր և մինչեւ հիմա Սամաթիոյ Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյն քարոզիչը կը մնար:

—Ղեւնդ Եպիս. Շիշմանեան յուլիս 10ի կիրակի առաւօտուն պատարագ մատուցանելով Էրզրումի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեւր է Պոլսոյ երկրաշարժին զոհերուն համար: Առաջնորդ Սրբազանը այս առթիւ բարեմաղթութիւններ բերեւ Վեհ. Սուլթանին արեւշատութեանն համար:

—Մալաթիայէն մեզի կը գրեն թէ՛ Վարդապետի պահոց օրերուն հսկումներ կատարուելու և բարեմաղթութիւններ ե-

ղեր են տեղւոյն եկեղեցեաց մէջ, Պոլսոյ երկրաշարժին անհետացմանն համար:

—Սերաստիոյ Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ քահանաներէն Տ. Վարդան, որ տեղւոյն Կրօնական Ժողովոյ ատենապետութիւնն ալ կը վարէր, վախճանեւր է անցեալ յուլիս ամսոյ 23ին:

—Սերաստիոյ Որբանոցի Տնօրինութիւնը նամակաւ մը կը խնդրէ մեզմէ՝ յանուն իրենց և խնամուող սրբերու՝ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել Ոսկան էֆ. Չուգապղեանի, որ բարեհաճած էր տարեկան մը «Յաղիկ» նուիրել:

—Աղեքսանդրիոյ Ազգ. վարժարանը որ մինչեւ հիմա անխնամ վիճակի մը մէջ կը մնար, յառաջիկայ սեպտեմբերէն սկսեալ պիտի բարեկարգուի, ուսեալ և խղճամիտ հոգաբարձութեան մը չանքով: Կը յաւաստի թէ Աղեքսանդրիաբնակ ազգայնոց զաւակները, որոնք օտար վարժարանները կը յաճախէին պիտի վերագաւառն ազգ. դպրոցը:

—Վերջերս Պալքէսէր գացող Ժանօթ մը, բաւական ըստ տեղեկութիւններ կուտայ մեզ՝ տեղւոյն խորհրդեան վարժարանին վրայ, որու ծրագրին մէկ օրինակն ալ բերած է մեզի: Նորութիւն մը, որ ամեն բանէ աւելի ուրախացող մեզ, սա է թէ վարժարանին բարեջան վարչութիւնը ծրագրէն հեռու պահած է կարգ մը անպէտ դասերու անունները, որոնք դրական կեանքին պատրաստուող մանուկ ու պատանի հասակներու միտքը ի գուր խնդրէ զանազան թիւն մը չունին: Վարժարանը, իր բարեբաւ վիճակին մէջ ունի 190 աշակերտ, 6-14 տարեկան ու կարող աւագներ:

—Երբեք ըստ մը բարեւեր տիկիններ՝ տեղեկութեամբ Սիմեոնեան Մանուկ էֆ. ի Պոլսոյ երկրաշարժի արկածեալներու հանգանակութիւն մը ընելով իրենց շրջանակին մէջ, առ այժմ յաջողեւր են 2000 զրշ. և 100 կտորէ աւելի ձեռնակեղէն ու զգեստ հաւաքել: Յիշեալ տիկինները կիրակի օր Պալատութեան Խորհրդոյն ներկայանալով վախճար յայտներ են նոյն թաղի կարօտեւոց բաշխել իրենց հաւաքած գումարը՝ որուն 768 զրշ. և զգեստներու մէկ մասը իրենց ձեռքով 65 ընտանիքներու բաշխելէ յետոյ 765 զրշ. ալ թաղ. Խորհուրդին յանձնած են, որ բաշխած է զայն յաջորդ օրը ներկայացող 42 ընտանիքներու: Նոյնպէս 200 զրշ. Սալմաթօմիւքի և 100 զրշ. Պալատու Ագրատափեան ընկերութեանց յանձնած են: Իսկ մնացեալ 169 զրշ. յանձնեւր են նոյն Խորհրդոյ նախաձեռնութեամբ կազմուած Յանձնաժողովին որ արդէն հանգանակութեան ձեռնարկած է ի նպատակ թաղին կարօտեւոց:

—Անցեալ ուրբաթ օրունէ սկսեալ Գում-Գարուսի երկրաշարժի արկածեալներուն ի նպատակ նուիրուած հոցերու գումարը կը հասնի 9831 ու կէս օխայի:

—Կէտիկ-Փաշայի կարօտեալներուն ի

նպատակ նուիրուած հոցի գումարն ալ 5746 օխա եղած է:

—Ս. Փրկչի Ազգ. Հիւանդանոցին ի նպատակ հրապարակ հանուած սիկարի թղթին յուլիս ամսոյ հասոյթն է 4350 զրշ.

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

Վեհ. Սուլթանի Բարձր. Նախագահութեամբ, Քաղաքատեղութեան պաշտօնատան մէջ կազմուած յանձնաժողովին զանձած գումարը, —մէկտեղ ատենով նախորդ շարժումն 1,259,380 զրշ. և 30 փարա, —հասած է 2,492,207 զրշ. և 20 փարայի:

—Պոլսոյ երկրաշարժի արկածեալներուն ի նպատակ յուլիս 24ին Պերկինի մէջ կազմակերպուած հանդէս մը 8000 մարդի հասոյթ մը արտադրեւ է:

—Անցեալ չորեքշաբթի զիշեր Իգմիրի մատնային թատրոնին մէջ՝ կուսակալին հովանաւորութեան ներքեւ, Պէնիլեան էֆէնտի կողմէ արուած ներկայացումը 26,000 զրշ. գումար մը արտադրեւ է ի նպատակ Պոլսոյ երկրաշարժի արկածեալներուն:

—Իգմիրի նպատամատոյց Յանձնաժողովը 1000 Օսմանեան ոսկի զրկած է ի նպատակ Պոլսոյ երկրաշարժի արկածեալներուն:

—Այսպէս նահանգին կառավարական պաշտօնեաները իրենց ամսականներուն հարկերին տասը թողած են ի նպատակ Պոլսոյ երկրաշարժի արկածեալներուն:

—Այս նպատակաւ Հանեայի կառավարչին նախագահութեամբ Կրէտէի մէջ կազմուած նպատամատոյց յանձնախումբ մը հանգանակութեան իր առաջին ձեռնարկին մէջ 900 փրանքի գումար մը ձեռք բերեւ է:

—Պոլսոյ Անզլ. Ասեւտրական-Սինեկին բացած հանգանակութեան գումարը հասած է 235 Անզլ. և 135 Օսմ. ոսկոյ և 37 զրշ.:

—Պոլսոյ երկրաշարժի արկածեալներուն ի նպատակ Բարիկի մէջ բացուած հանգանակութեան երկրորդ ցանկին գումարը հասեւ է 47,775 փրանքի:

—Եգիպտոսի Նափին մայրը 250 ոսկի նուիրած է Պոլսոյ երկրաշարժի արկածեալներուն:

—Եգիպտոսի նախարարապետ Նուպար փաշա 50, իսկ միւս նախարարներն 20ական եղիպ. ոսկի նուիրած են Պոլսոյ երկրաշարժի արկածեալներուն:

—Մարտիկի Օսմ. բնդհանուր հիւպատոսարանին խորհրդական պարսն Պալքար 1000 փրանք նուիրած է նոյն նպատակաւ:

—Պիզայի մէջ 26,642 զրշ. հաւաքուելով զրկուած է ներքին գործոց նախարարութեան:

—Բարիկի «Եօլլիք Տէգլիգոյ Տօլիան» անուն կրօնական ընկերութիւնը՝ Տ. Ագարեան Պատրիարքի հրաւերին վրայ, սկսած է իր ընդունած նպատակներէն բաժին մը հանել Պոլսոյ երկրաշարժի արկածեալներուն համար:

—Բէթիի նախորդ անօրէն հանգուցեալ Պ. Ֆորնիի աղջիկը 100 Օսմ. ոսկի զրկած է ժնէվին ի նպատակ Պոլսոյ երկրաշարժի արկածեալներուն:

—Նախարարաց խորհուրդը՝ քաղաքատեղութեան տեղեկագրին վրայ, որոշած է առանց տուրքի արտօնութիւն տալ երկրաշարժէն բուրոյթին վրած շէնքերն ու պատերը շինելու: Իսկ մասամբ վրածները, որոնք պիտի նորոգուին, զերծ պիտի մնան փողոցի համար տեղ ձգելու պահանջէն: Այդ կարգի շէնքե-

բաւ վերաբերեալ կառուածական և հանրային մաքրութեան յատուկ տուրքերն չպիտի պահանջուին այդ պարագային մէջ: Այս թոյլ տուութիւնը որ ներկայ ամսոյս մէկէն սկսեալ մինչեւ վեց ամսուան համար տրուած էր, վեհ. Սուլթանի բարձրագոյն հրամանաւ պիտի երկնցուի տարուան մը կամ ութն ամսուան:

—Նկատելով որ, կրօն երկխոսան «Թարիզ» Քրիստոնեայ և Հրեայ վարժարաններու մէջ, Փամանեղէնի չի սրուիր պէտք եղած կարեւորութիւնը և թէ այդ վարժարաններէ ելնողները իրենց ունեցած տաճիկերէնով չեն կրնար ոչ միայն կառավարական պաշտօնատուներու մէջ պաշտօն վարել, այլեւ «Սուլթանիյէ»-ի, Քաղաքային և Իրաւագիտական բարձրագոյն վարժարանաց մէջ չեն կրնար լրիւ աշակերտ ընդունուիլ:

Հանրային կրթութեան նախարարութիւնը՝ իր քով կանչելով ոչ-խոսող վարժարաններու քննիչները, հաղորդեց անոնց՝ այս առթիւ եղած կայս. իրաւէն ըստնող ակտիւները:

—Հրէից Բարձրագետի գայմագամ Էֆ. ի կարգադրութեամբ, կրօն «Իքտամ», խոսողի հրէից վարժարանին մէջ ամեն դասեր թուրքերէն լեզուաւ պիտի աւանդուին:

—Տօմարիկեանց կարգէն, Քրիստոնեայի հրաշակաւոր քարտիչ Հ. Տիտան, Առքէյի տաւառածարանական վարժարանին 16 ուսանողներուն և երկու ուսուցիչներուն հետ, անցեալ հինգշաբթի մայրաքաղաքս հասաւ:

Հ. Տիտան, որ գիտական ուղեւորութիւն մը կատարելու նպատակով եկած էր, քանի մը օր հոս մնալէ ետքը չորեքշաբթի Այնարու մեկնեցաւ իրեն 18 բնակիչներուն հետ:

—Ֆրանսացի հոգաւոր վիպագիր և գիտական տիպագիր անդամներէն Ֆրանսուա Գորէ մատերա Մայրաքաղաքս պիտի գայ:

—Մովսիսեան աւետարանական դատարանը ի բացակայութեան առժամայ կերպով անանկացեալ հաշակած է, Բերայի մէջ հաստատուած սակիւրիջ Մանկավիճեան եղբայրները:

—«Մանկուհի» կարծիքին նայելով՝ Լա-հէ և Ստաքսովի Փամանեան դեպքան Քարա-ճա փաշայի մահուանն առթիւ կը խորհուրդ եղեր կամ Հոլանտայի և Շուէտ-Նորվիկիայ Օտմ. երկու դեպքանութիւնները միայնել Պիլճիգայի դեպքանութեան հետ, և կամ այդ դեպքանութիւններէն մին կցել Լոնտոնի դեպքանութեան:

Սայտայի մէջ (Պէյրուսի կողմը) դեպքան մը փորձուած պահուան դերեգման մը ելեր է, որուն մէջ գտնուելու են զոյգ մը զեղակերտ օղ, սակի գրամ մը, մատանի մը եւայլն:

—Գայսէրի շուկային խանութները խնդրալի մը մատուցանելով ներքին գործոց նախարարութեան, իրենց շուկային նորոգուելը, ու քարէ կոնսերւելը փար աւանդելով երկաթով ծածկուելը խնդրած են:

—Օդոտտո 2ի գիշերուան ժամը 4ին կէմ-բէյի մէջ և ժամը 10 ու կէմի թրիկա գիւղախմբին մէջ երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ զգացուել են, սակայն վտանգաւոր հետեւանք մը չեն ունեցած:

ԱՐՏԱՔԻՆ

Ձինի և ձարանի մէջ ծագած պատերազմը տակաւին կը շարունակուի: ձարանցիք դրեթէ միջոց յաղթող կը հանդիսանան չնորհիւ Եւրոպական կրթութեամբ օժտուած բանակներու,

որոնք իրենց կարգապահութեամբ, զիւրաշարժութեամբ և մեքենական ճշտութեամբ զարմանք կը պատճառեն նոյն իսկ Եւրոպացի ձեռնհաս քննիչներու: Իր նաւատորմը, որ չինուած է 130 արագահարուած թնդանօթներով, մեծ մասամբ նոր մարտանաւներէ կը բաղկանայ, իր մէջ ունենալով մանուկ հասակէ ծովու վարժուած նաւաւորներ: Գալով Ձինական նաւատորմին՝ առիկա թէեւ 650 թնդանօթ ունի իր մէջ, բայց ասոնց եօթը միայն արագահարուած են: Ձինական բանակներուն մէջ, Լի-Հունի-Չանի բանակը լոկ որ կը բաղկանայ 100,000 զօրքէ, զինուած է Եւրոպական հրացանով և 500 թնդանօթով, իսկ միւսները զեւ հին հրացաններ կը կործանեն:

—Ձինական կառավարութիւնը հրաման արձակելով նահանգապետներուն, հսկել օտար հպատակներուն և միսիոնարներուն արագիւ-վութեան:

—Ճարանի կայսրը հրովարտակ մը հանած է, որով թողուութիւն և ազատութիւն կուտայ իր երկրին մէջ գտնուող Ձինացիներուն՝ եթէ ասոնք ընդհանուրին անդորրութիւնը խանդարելու առիթ մը չի տան:

—Ճարանցիք, ծովու վրայ ունեցած իրենց յաջողութիւններէն քաջալերուած, իրենց նաւատորմով յարձակելու են Վէյ-Հայ-Վէյ քաղաքին վրայ, բայց ետ մղուել են:

—Ճարանցիք անընդհատ զօրք կը տեղա-ցընեն Քօրէա, կառավարութիւնը դրուած է ճարանական դրօշակի տակ գտնուող ամենա-բազմթիւ շուկաներէն:

—Ձինական կայսրութիւնը մեծ քանակ տվելու և ուսանող ազգայինց Ամերիկա, որոնք Հոնկ-Քոնկ պիտի յանձնուին:

—Ամերիկեան լրագրի մը տնօրէնութիւնը՝ 1000 տակաւ տվելու զրկեց Քօրէացիներուն, որոնք սովահար կորնչելու վտանգին մէջ կը գտնուին:

—1200 ձարանցի զօք Քուշանէ և 8000 կէնանէ՝ Քօրէայի մայրաքաղաքին, Սէուի վրայ կը քալին:

—Չունի-Լի-Նամին (Չինու արտաքին գործոց պաշտօնարանը) երաշխաւորած է իր երկրին ներսերը բնակող օտարազգիներու ազա-հալութիւնը:

—Ռոս մամուլը բացարձակ կը յայտարարէ թէ, Ռուսիա որչափ ալ որ չկողք մնայ Ձինու և ձարանի պատերազմին մէջ, թող չի պիտի տայ որ ասոնցմէ մին կամ միւսը իւրա-ցընեն Քօրէան:

—Բեթրապուրիէն քաջուած հետազիր մը կը ծանուցանէ թէ, օդոտտո 5-11 հնաախտէ վարակուել են, 156 հոգի և մեւեր են 101 հոգի: Յուլիս 22ին 4 օդոտտո 10 նահանգ-ներու մէջ 562 վարակուած և 620 մեւած-ներ կան:

—Միացեալ-Նահանգներու մէջ լոքսմութի-վէ և երկու վանէ բաղկացած կառախումբ մը 17 մէթր բարձրութենէ մը վար զլտորե-լով 12 հոգի մեւեր և 15 հոգի վիրաւորներ են:

Պ. Քլիվլէնտ Միացեալ Նահանգաց նախա-դահներուն մէջ ամենէն հարուստն է 350,000 տոլարի տէր է (1,750,600 ֆր.): Նախագա-հը վեց տարի առաջ 200,000 տոլար միայն ունէր, բայց չնորհիւ փաստարանութեան մէջ իր ունեցած ճարտարութեան և իր նախկին պաշտօնաւարութեան մէջ ունեցած համբաւին շուտով աւելցուց: Կ'ըսուի թէ Ֆրանսայի հա-նապետութեան նոր նախագահ, Գալլիքի Բէ-րիէ, անկէ շատ աւելի հարուստ է:

—Պոլսոյ երկրաշարժէն ճիւղ ամիս մը ետ-քը, միւսնոյն օրը 28 յուլիս, չորեքշաբթի, —թէեւ երեքշաբթի օրն ալ թեթեւ ցնցում-ներ ունեցեր է,— զօրաւոր ցնցում մը Պոլսոյ զօրագը վիճակին և նիւարկեց Սիկիլիայի Քա-թանա գաւառն իր շրջակայ գիւղերով: Ժա-ծը ամենէն աւելի զգալի եղաւ զիւղերուն մէջ, ժողովուրդին արտերու մէջ գտնուելը թէեւ բարեբաղդութիւն մը եղաւ մեծ քա-նակութեամբ աւճի կորուստ յառաջ չընե-լու, բայց նիւթական վնասներն շատ մեծ ե-ղած են: Տուններն ամեն տեղ ճաթուտուած, կան ալ որ հիմնովին վրած են, շրջակաները կառքով երթեւեկութիւնը դժուարացած է ո-րովհետեւ գետինը տեղ տեղ ճեղքաւորուած է: Մինչեւ հիմա գտնուած մեռնողներու թիւը 25 և վիրաւորներու թիւը 40ի կը հասնի: Ժողո-վուրդը արդէն աղքատ ըլլալուն, այս առթիւ մեծ թշուառութեան մէջ կիցնայ: Տեսարանը աղիւղըմ է ամեն տեղ:

ՁԱՆԱԶԱՆ ԴԵՊՈԷՐ

Անցեալ կիրակի օր, Իզմիրի Արտան-պէի գիւղին տուններէն մէկուն տխուրին մէջ գտնուած խոտի գէղի մը բռնկուելէն հրդեհ ծագելով բոսական թուով տու-ներն այրել են: Վիճակին կառավարիչը Սրբի փաշա, անձամբ հրդեհի վայրն փութալով հրկիզեալները պատուապարեւ տուած է շրջակայ գիւղերուն մէջ:

—Նոյն գիշեր ժամը 4ին հրդեհ ծա-ղեցաւ Սիւստար, Վանքին Պաղը, ուր երկու փայտաշէն տուններ այրեցան:

—Հինգշաբթի օր Զիպարի երբ երկու գործաւորներ պատի մը տակ կ'աշխատե-ին, յանկարծ պատը վրաւ և վրառակ-ներուն տակը մնացող գործաւորներէն մին մեռաւ և միւսին ալ արունքը կ'ու-րեցաւ:

—Նոյն օրը Թարապիայի տեղեւ գեր-մանական սթիմագոթ մը նաւակ մը բնկող-մեց, որուն մէջ գտնուող երեք մարդե-րէն երկուքը աղատեցան, իսկ երրորդը խղզուեցաւ:

—Կրէտէի մէջ յայն կին մը, 80 տա-րեկան, գիւղէ մը ուրիշ գիւղ երթալու տունն չկրնարով տակալ օդին ստատիկ ջերմութեան, մեռեր է:

—Չորեքշաբթի օր Սիւստարի Սելամ-սրդ թաղը բանջարեղինաց պարտէզի մը ջրհորէն Հոսան անուն գաղթականի մը գիւղը գտնուեցաւ: Այս մարդը, որ 25 տարեկան է եղեր, քննութենէ մը ստուղ-ուած է թէ սպաննուելէ ետքը ջրհորը նետուած է:

—Փանի մը կիներու հետ երեքշաբթի օր, Ելէնի ճամբի կամարին տակէն անցնող վեց տարեկան աղջիկ մը նայն տեղէն անցնող կառ-քի մը տակը մնալով ծանրապէս վիրաւորեցաւ: Այս միջոցիս յանկարծ աներեւոյթացաւ նաեւ 10 ոսկինոց ապարանջան մը զոր պղտիկը բաղ-կին վրայ կը կրէր: Կառապանը ձերբակալ-ուած է:

ԱՐԺԷՔ ԴՐԱՄՈՑ

Օսմ. իրան 100 զուրուշէն

Մէճիտէյէ	103 2	Բուսիդը բօլ	89 35
Քաւարդ մէճիտ	107 10	Նաբուլեոն	87 19
Մանր մէճիտ	102 20	Գրիմից	51 10
Մէթալիք	97 50	Անգղ. իրան	110 8
Գոնաղիտէ	27 17	Բ. երկ. Փ. 128, 50	565 4
Մանէթ թղթադրամ 8 30			

ՄԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի «Ծաղիկ»ի Պաշտոյ բաժանորդներէն մեր ցրուիչ Պ. Վահան Բեահեանին յանձնել «Ծաղիկ»ի միամեայ բաժնեգիրն՝ փոխարէն ստանալով իրենց անուան գրուած ընկալազիրը :

ԽՆԴՐԱՆՔ ՄԸ

«Ծաղիկ»ի մէջ հրատարակուելու համար ձեռագիր զրկելու բարեհաճութիւնն ունեցողներէ կը խնդրուի, յօդուածը գրել թղթին միայն մէկ երեսին վրայ ու խնամք տանել ձեռագրին մաքրութեան, սրակէս զի գրաչափը կարենայ զիւրութեամբ կարդալ զայն :

ՎՐԻՊԱԿ

Անցեալ շաբթուան «Ծաղիկ»ի ՏՅրդ երեսին Բ. սիւնակի երեք տողանիւնէն ետքը սկսող հաւաքածին 7րդ տողը գտնուած «բոլոր»ը «խոր»ը, ՏՅրդ ԼՂին Բ. սիւնակի 11րդ տողին վրայի «կաթ ոգին» բառը «ջութակին» և Գ. սիւնակի 8-9րդ տողը՝ «ձոնդիւններով»ը՝ «հանդիւններով» պէտք է ըլլան :

ՉԵՆՔ ԸՆԴՈՒՆԻՐ

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գաւառներէն թերթիս հրատարակչին ուղղուած շատ մը նամակներ «Ծաղիկ»ի բաժանորդագրութիւնը կը խնդրեն, այլ և այլ պատճառներով յետաձգելով բաժնեգիրն : Ուստի այս առթիւ կը ծանուցանենք թէ՛ չենք կրնար ապառիկ բաժանորդագրութիւն ընդունիլ, քանի որ «Ծաղիկ» տարեկան բաժնեգիրն կարելորդումս մը չէ, և երկար բարակ հաշիւ բռնելը չարժեք :

ՄԱՍՆԱՌՐ ԶՈՀՈՂՈՒԹԻՒՆ

«Խաղիկէի Զիւնուն» թրքերէն շարաթարթերը ազելով օգտակար և զիւրամաշելի ընել Օսմաններէն զիացող «Ծաղիկ»ի բաժանորդներուն տարեկան բաժնեգիրն փոխանակ 23ի իջեցուցած ենք :

ՄԻՄԻԱՅՆ 10 ՂՈՒՐՈՒՇԻ

ԲԱՐԻԶՈՒ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ ՎԿԱՅԵԱԼ ԲԺԻՇԿ, ՎԻՐԱՐՈՅԺ ԵՒ ՄԱՆԿԱՐԱՐԶ ՏՕՔ. Կ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

Կը գործանել ամեն տեսակ հիւանդութիւններ, մասնաւորապէս ստամոքսի և աղիքներու ջղային քրքուռներ, գաղղիական և մորթիային հիւանդութիւններ : Նոր սկսած միզանցքաբորբոքումը կը բուժէ 3-4 օրուան մէջ առանց ներքին դարմանի : Ամէն առաւօտ մինչեւ ժամը 6 կը դանուի Թօրհանէ, Պօսթան-Պաշի, իր բնակարանը, թիւ 207 : Իսկ 8-12 Աղաւթ-Գարու թրամիլայի կայարանին դէմ Մկրտիչ Էֆ. Աճէմեանի «Հայաթ» գեղարար թիւ 29 :

ՍՐՈՒՆԵՍ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԶՈՒԹԵԱՆ

Ուսանելի 10 օրէն

Յօրինեց

ԿԱՐԱՊԵՏ ԲԱՐԱՐԵԱՆ

Գին 2 զրշ :

ՆՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԶ

ԹԱԳԻՈՐ ԶՐԱԳԵԱՆ

Տարիներէ ի վեր համաւաւոր Ֆէպիւս լուսանկարչատան մէջ ԱՄԲԼՈՒՄԵՆ, այժմ՝ մասնաւոր աշխատանոց մը բացած է Իւսկիւտար, Վանքին Պաղ, թէքքէի զիմացօքը, և իրեն զիմող յաճախորդները պէտք եղածին աւելի գոհ կ'ընէ : Գինեթիւ խիՍՏ ԱԺԱՆ :

ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ ՍԻՒՍԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել իր բազմաթիւ յաճախորդաց թէ՛ երկար տարիներէ ի վեր Մեծ Դուկայի Գալփաքճըրը պաշը փողոցին մէջ՝ Էւնեցած Տիւրքէի կամ Վոսկի արժիւն անուանեցով հանրածանօթ վաճառատունը վոխադրած է, Պապը Վի ճատակտի, Սիքքէզան պաշը՝ հաճի Ֆէթիմա՝ Էֆի Նորաշէն ապարանքին ներքեւ, թիւ 50 և 52 :

Յիշեալ վաճառատան մէջ կը ծախուին ազած ոյի, ճերմակ գէշներու և բրդեղէններու ամեն տեսակները խիստ գոհացուցիչ գնով : Յաճախորդները շատ գոհ պիտի ըլլան եթէ անգամ մը բարեհաճին աչելիլ :

ԱՐՏՈՆԱՏԷՐ Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. «ԾԱՂԻԿ» ԼՐԱԳՐՈՅ

ՆՈՐ ԳՐՔԵՐ

ՄԷՃՄՈՒՍՅՈՒ ԹԱՊԻՐԱԹԻ ԲԷՍՄԻՅԷ

Կառավարական ամէն կարգի պաշտօններու գաղղիներէն և թուրքերէն համապատասխան անունները պարունակող կարեւոր գործ մ'է : Գին 2 զրշ :

* * *

ԱՐԶՈՒՀԱԼ ՀՕՃԱՍՐ

Այս կարեւոր հեղինակութիւնը որ գետնի մը տիրանալու խնդրոյն առթիւ ծագած վէճերը՝ օրինական սահմանի մէջ կառավարական գաւառանոց ներկայացնելու և բարդազիրներու պատրաստութեանց եղանակն ու նմոյքը ցոյց կուտայ, պիտի բաղկանայ եօթը գրքերէ : Առաջինը հրատարակուած է արդէն և կը ծախուի 100 փարայի :

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Կ Ի Ն Ճ Ի Ճ Ե Ա Ն ՈՐ Դ Ի Ք

ՊՈԼԻՍ, ՄԱՐԲՈՒՆԺԸԼԱՐ, ԳԻՒԶԻՔ ԱՊՈՒՏ ԽԱՆԻ ԿԻՑ 4-6

Այս բազմամեայ համաւաւոր վաճառատունը որ Կարփական և Ամերիկեան ճարտարարուեստութեանց ճարտիտ ցուցահանդէս մըն է, ընդարձակ շէնքի մը սրահներուն մէջ իր Պոլսեցի ու Կաւառացի յաճախորդաց արամադրութեան ներքեւ գրած է մեծաքսէ, բրդէ, զթանէ, բամպակէ, ֆիլաիքսէ, ամառային և ձմեռային այլ և այլ հագնելիքներ, գուլպա, թաշկինակ, ֆանէլա, խալիւ, անձեռոց, բլասդրոն, փողկապ, վզնոց, գօտի, ժաքէթ արանց և կանանց, միս, պէլզա, շալ, քարիւշն և այլն : Իւրաքանչիւր թօհաֆիլէի ամէն տեսակ առարկաներ, գոնակեղէն և այլ մանր երկարեղէններ, զմեղի, մկրտա, ամելի և այլն : Չանազան տեսակ բանուածներ՝ ոսկի, արծաթ և նիքէլ ժամացոյցներ (մինչեւ 4 առ որդ տուգինա), փանտիւլ, շղթայ, զանգակ, Անուշահաններ, ծխախոտի և սիկաուի տուփեր, ամեն տեսակ կոճակներ, այլ և այլ կաշեղէններ, տիկնանց պայուսակներ, արմոնիկներ, ֆէնիքս, արիօղա, արիսթօն, խոզանակներ (ֆրաշ), Անկոյնոյ ծածկղլթ (բիքէ և բուրդ), սեղանի սպասք ուրաքաւ : Ամենէն աւելի դժուարահաճներն ու ամենէն աւելի համեստ քսակի տէրին հաւատարմապէս գոհ կրնան մնալ : Ընդարձակ գործառնութիւնը գաւառներու հետ : Յանձնարարութեանց շուտ և ճիշդ գործադրում : Երաշխաւորեալ մեծաքանակ զնորգներու ապառիկ ալ կը տրուի : ԵԱՏ ԵԱԽԵԼ, ԲԵԺ ԵԱԽԵԼ, այս է 34 տարիներէ ի վեր հաստատուած այս վաճառատան նշանաբանը : ԱՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԶԿԱՅ

2-20

Կ. Պոլիս, Մահմաւ փաշա Զօրագծի խանի կաշքը թիւ 64

ՆՈՐ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԸՆՏԻՐ ԹԷՅԻ

Մեր վաճառատունը, որ ուղղակի Չինաստանէ և Ճապոնէ բերել ապուած ընտիր թէյ-յերու կեղրոն մըն է, թէյ իր թէյերու աղէկութեամբ և թէյ զիններուն անհամեմատ անուրիւնութեամբ քիչ տեսնուան մէջ թէյատէրներու մեծ քաջակրութեան սրժանացած է : ամեն անոնք որ կը փախազին ընտիր և միանգամայն աժան թէյ զնել, թող հաճին այցելել մեր վաճառատունը, անդամուտն մը փորձը մեղք չէ :

Մեր վաճառատան մէջ կը գտնուին նաեւ ռուսական ընտիր սաճափարներ, թէյատաններ ևն. ևն. միշտ ընտիր, միշտ աժան :

Ա.Զ.Գ. -- Կեղծերէն զգուշած որով համար կ'աշտօնէք որ ամեն առաքելու վրայ մեր վերջգիւղ մարգարէ փնտռէք :